

H. Nagy Péter (főszerk.): *A Selye János Egyetem Nemzetközi Doktorandusz Konferenciája (2016). Tanulmánykötet.* Komárom, Selye János Egyetem Tárnárcépző Kara, 2017. 756 p. ISBN 978-80-8122-206-1

Kurucz Anikó

A Selye János Egyetem Nemzetközi Doktorandusz Konferenciája c. tanulmánykötet a 2016. április 8–9-én Komáromban megrendezett nemzetközi magyar nyelvű PhD-konferencia bővített és lektorált anyagából dr. H. Nagy Péter gondos főszerkesztésével készült. Az irodalomtudományi, a nyelvtudományi, a társadalomtudományi és pedagógiai, a teológiai, valamint történettudományi szekcióban elhangzott előadásokból szerkesztett kötet hatvankét írást tartalmaz, diszciplinánkénti válogatásban. A konferenciának a Kárpát-medence határain átívelő nemzetközi jellege tudományközivé válik. A tematikai változatosságot sejtető vastag kötetformátum határai között a diskurzusok egymásra nyíló terében (és szabadságában) a különböző problématerületeket körvonalazó szövegek kaleidoszkópszerű világa áll elő. Ez a fajta heterogenitás nem jelent egy kapcsolódás nélküli, indifferens egymasmellettséget. A szekciókon belül megtapasztalható kollaboráció a szekciók közötti párbeszédben is megőrzi dinamikus jellegét: transzdiszciplináris érintkezési pontok az átjárhatóság biztosítékai lesznek.

Így a tanulmányok szigorúan szekciónkénti, lineáris rendben történő egysoros ismertetése helyett – hiszen ilyen sok szöveg esetében a recenzio teherbírása többet nem is engedne – talán célravezetőbb egy-egy tárgyterület vagy gondolatkör vonzáskörzetében sorakozó írásokról együtt számot adni. (Mindez azt is jelenti, hogy a csoportosításnak vagy kategorizálásnak ellenszegülő, „nem-címkézhető” dolgozatok is vannak a kötetben).

A műfaji-műnemi határátlépést tematizálja Bányai Tibor Márk (Pécsi Tudományegyetem) Vergilius *Eklogáiban* és Istókné Vámos Kornélia (Pécsi Tudományegyetem) Euripidész *Alkésztisz* című tragédiájában, utóbbi tanulmány olyan értelemben, hogy az eldönthetetlen, vagy korábban egyoldalúan meghatározott műfaji besorolás helyett megengedhetőnek tartja a két műfaj (tragédia és szatíriajáték) egyidejű jelenlétét egy kétosztatú drámamodell érvényesíthetőségét jelezve ezzel. Műfajelméleti kérdésfelvetéssel találkozunk Maróthy Szilvia (Eötvös Loránd Tudományegyetem) tanulmányában is, amennyiben nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a barokk költeményekben előforduló 'paraszt versek' megjelölés körvonalazhat akár verselméleti vagy retorikai-poétikai terminust is. Szindbád-tanulmányában Major Imre (Selye János Egyetem) felveti az eddig novella-, vagy elbeszélésciklusként számon tartott történetek mitológiai olvasásának, illetve mitologikus regényként való definiálásának lehetőségét a paradigmatisz ismétlések és hasonlóságok alapján. A transzgreszszio működését már címében is jelző két további tanulmány közül Németh Csilláé (Selye János Egyetem) a test-referencialitást, illetve a test és a kép medialitásának performatív gesztusait elemzi Hajas Tibor és Németh Zoltán munkáiban, Kapus Erika (Eötvös Loránd Tudományegyetem) gúnokritikai alapozású írása pedig a hátrásértés alakzatainak megmutatásával igyekszik kimozdítani Czóbel Minka életművét az irodalomtörténet által is rögzített sztereotípiák merev rendjéből. A textuális

határátlépésnek, a pretextus és hipertextus játékában a tovább- és/vagy átírhatóság aktusának potenciáljára világít rá Baka L. Patrik (Selye János Egyetem) tanulmánya. Dobsai Gabriela (Pécsi Tudományegyetem) Dubravka Ugrešić regényét vizsgálva a Baba Jaga toposz demitologizációs értelmezéseit egy új narratívában, a társadalom öregséghez, elmúláshoz és halálhoz való viszonyában gondolja újra. Balázs Debóra (Eötvös Loránd Tudományegyetem) írása a határátlépés aktusához annyiban köthető, hogy görög-, latin- és héber ábécék vendégszövegekként való előfordulását (kódexekben) nemcsak a tollpróba, hanem a jelkészlet vagy kriptográfiai kulcs értelmében is magyarázza, mely eljárás így szövegek és kódok egymásba játszását implikálja.

A szubjektum és identitás problémakörét számos tanulmány taglalja. Az irodalomtudományi szekción belül Szabolcsi Gergely (Eötvös Loránd Tudományegyetem) a szubjektum reprezentációját az arc-maszk-portré együttes művészetfilozófiai és képelméleti vonatkozásainak keresztmetszetében tárgyalja. Szitás Andrea (Selye János Egyetem) munkája egyfelől a Czóbel Minka-tanulmányhoz is kapcsolható nőirodalmi tematikája alapján, ugyanakkor meghatározóbb aspektusa szövegének az episztoláris diskurzus elemzése, mely a szubjektív narrativa megrajzolásán túl egy nemzeti kulturális/tudományos közösség megteremtését célzó szándékot is kimutat. Szarvas Melinda (University of Jyväskylä) a vajdasági magyar irodalom kontextusában a kisebbség-többség hierarchikus viszonyrendszerének determinált konceptusait *kulturális szerepre*, és ebből adódóan identifikációs folyamatra írja át. Báthory Kinga (Eszterházy Károly Főiskola) szintén identitást kreáló szerepekről, szerepkomplexumokról értekezik, de szociálpszichológiai összevetésben, az iskolai „játéktér” kijelölte határok között, írása ezért a pedagógiai szekcióban kapott helyett. Ugyancsak ebben a szekcióban Haniczko Anna (Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem) a gömőri régió roma lakosságának etnikai identitását vizsgálja, az identitás, a nyelvhasználat és a felekezeti hovatartozás összefüggéseinek figyelembevételével. Részben ide kívánczik András Szabolcs (Babeş-Bolyai Tudományegyetem) teológiai dolgozata a Filioque-tan által is hordozott etno-identitású válságról. A tanulmány a katolikus-ortodox viszony további radikalizálódását – melynek letéteményese éppen a Filioque-tan – a dialógust kezdeményező ökumenikus válaszlehetőségek horizontja felől gondolja mérsékelhetőnek. Ehhez a vonulathoz tartozik Fenyvesi Péter Pál (Evangélikus Hittudományi Egyetem) írása is, amely János evangéliumának 5. fejezetéből kiindulva az I. század végi közösség identitáskeresési válságáról számol be. A nemzeti identitást és a közösségi képviseletet az írásos dokumentumok, nevezetesen a sajtóorgánumok szövegátlójában formáló szemléletmód analízise Baka L. Patrik, Bese László, Adrigán Zsuzsanna tanulmánya. Baka L. Patrik (Selye János Egyetem) a szlovákiai magyarok uniós képviseletének a páneurópai helyett kisebbségi problémákra érzékeny politikai attitűdjét vizsgálja a sajtó tükrében. Bese László (Pécsi Tudományegyetem) a Trianont közvetlenül megelőző időben a politikai szempontból motivált nemzeti sztereotípiák – konkrétan a csehekről és szlovákokról alkotott képek – politikatörténeti összefüggéseit kutatja, szintén a korabeli sajtó (három komáromi lap) cikkeinek elemzésével. A Magyarországon élő német nemzetiség nyelvi és kulturális identitásának alakulására a rendszerváltás utáni sajtóreprezentáció – négy országos periodika – bemutatásával hívja fel a figyelmet Adrigán Zsuzsanna (Pécsi Tudományegyetem). Czinke

Zsolt (Selye János Egyetem) teológiai szekcióban szereplő írása is sajtótermék-elemzéssel, a Református Világszemle – két világháború közötti – közösségteremtő és értékmegőrző funkciójának megmutatásával utal a lapnak a világ valamennyi magyar reformátusát összefogó intencióira.

Benda Mihály (Eötvös Loránd Tudományegyetem) Illyés Gyula esszégyűjteményeiben a tipográfia (a csendet hordozó üres helyek) jelentésképző szerepén túl a töredezettség és diszkontinuitás naplóírásban is fellelhető alakzatait azonosítja. A napló és az önéletírás műfajspecifikus jellemzői, az uralkodó „vallomásos hang” pedig érintkezik Bugár Gergelynek (Selye János Egyetem) az autobiográf írás- és beszédmódokat feltáró jelenkori kutatás eredményeiről adott beszámolójával. A „narratív fordulat” különböző tudományterületek módszertanát megtermékenyítve, belátásaikat egymásra vonatkoztatva elbeszélésként határozza meg tárgyterületét, narratív eljárásokat feltárva bennük. A társadalomtudományi szekcióban szereplő Tóth Judit Gabriella (Budapesti Corvinus Egyetem) dolgozata az énelbeszélést ugyanakkor nemcsak nyelvi eseményként érti, hanem egy környezetet változtató vizsgálati módszerrel rámutat arra, hogy a narratív identitás a kontextus függvényeként komplexebb jelentéstartalmakat hívhat elő. A társadalomtudományi szekció problémaközösségét jelzi a következő két tanulmány is: Hajba Gergő (Pécsi Tudományegyetem) a közösségi (városi) kertészkedés szociokulturális dimenzióit, közösségteremtő aspektusait, ezzel együtt nem problémátlan egységének hajszálrepedéseit vizsgálva találkozik Szabó Tündének (Debreceni Egyetem) a turizmust kultúratudományi szempontból taglaló szövegével, amelyben a Tornai-karsztrvidék megalkotott borkultúráját bemutatva a konstruált hagyomány közösségépítő, kollektív emlékezetet fenntartó működésére, továbbörökíthetőségére kérdez rá. A történet-tudományi szekcióban Simon Erzsébet (Pázmány Péter Katolikus Egyetem) az 1873-as bécsi világkiállításon szereplő magyarokról, s általában arról értekezik, hogy a világkiállítás, mint olyan a nemzeti érdek- és értékképviselő hatékony közege.

A nyelvtudományi szekcióban Illés Attila (Selye János Egyetem) a nyelvföldrajz és a személynévföldrajz összefüggéseit kutatja a Dunaszerdahelyi járás német motivációjú családneveinek és leggyakoribb foglalkozásneveinek viszonylatában. A lingvizmusnak, vagyis a nyelvi alapú diszkriminációnak a pedagógiai értékelést is meghatározó gyakorlatára hívja fel a figyelmet Jánk István (Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem), rámutatva e jelenség kevésbé mérhető mivoltára. A mérhetővé tétel egyúttal az oktatási gyakorlat önreflexivitását is fokozná, így ez a probléma oktatásmódszertani, oktatáspolitikai vetülettel is rendelkezik. Kázmér Klára (Nyitrai Konstantin filozófus Egyetem) a kétnyelvűség asszimetriáját – jellemzően kisebbségi nyelvhasználat esetében – a fogalmi ismertetés mellett egy finn regény gyakorlati elemzésével is illusztrálja, megfogalmazva a szemilingvizmus (félnyelvűség) vagy a teljes nyelvvesztés identitásromboló veszélyeit. Fábrián Beáta (II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola) az előző tanulmányhoz hasonló alaphelyzetet mér: a kárpátaljai ukrán és magyar tannyelvű iskolák magyar nemzetiségű diákjainak szövegértési kompetenciáját vizsgálja. Bár a felmérés igen alacsony mutatókkal zárult, a magyar iskolában tanuló magyar nemzetiségű gyerekek jobb eredményeket értek el ukrán iskolában tanuló társaiknál. Oktatáspolitikai kérdés kerülnek előtérbe az aktív állampolgárságra nevelés magyar és angol példáin végzett komparatív vizsgálatok kiértékelésekor Gomboczné Erdei Mónika

(Eötvös Loránd Tudományegyetem) írásában, Szabó János (Pécsi Tudományegyetem) pedig a felsőoktatásban eddig kevésbé vizsgált tehetségdiagnosztika feltárására-mérésére vállalkozik egy tehetségprofil-szerkesztő program elkészítéséhez. Czékus Borisz (John Naisbitt Egyetem) szabadkai középiskolások körében végzett kutatásai nyomatékosítják az oktatás és a társadalom szerepét a jövő nemzedék ökológiai lábnyomának méretét illetően. Mihály Renáta (Pécsi Tudományegyetem) Miskolc és Kassa gazdasági-társadalmi-munkaerőpiaci együttműködésére hívja fel a figyelmet, mely a *glokális* dimenziójában mindkét térség fejlődését eredményezheti. Bakó Eszter Bernadett (Pécsi Tudományegyetem) nyelvtudományi és oktatáspolitikai, Schottner Ádám András (Pécsi Tudományegyetem) pedig társadalomtudományi szempontból járt körül egy-egy témát a migránsok élet- és kulturális integrációját illetően. Az előbbi tanulmány a széleskörűen biztosított jogok által eredményezett alulmotiváltságban látja a nyelvi integrációt hátráltató tényezőt, utóbbi tanulmány pedig Bajorország gyermekvállalási mintázatait vizsgálva az eredeti és a bevándorló lakosság körében, a demográfiai átrendeződés téves hipotéziseit hatástalanítja. Rohr Adél (Pécsi Tudományegyetem) a visegrádi országok párkapcsolatról alkotott gondolkodásmódját összevetve megállapítja a házasság intézményét preferáló attitűd – elsősorban Lengyelországban jelenlevő – vallásos meghatározottságát is, ugyanakkor rámutat arra, hogy a rendszerváltozás utáni időszak napjainkig a párkapcsolati együttélési forma tendenciózus növekedését jelzi.

Szerdi Ilona (Selye János Egyetem) tanulmányában az internetes nyelvhasználat grammatikai, helyesírási jellemzőit tárja fel, Istók Béla (Selye János Egyetem) pedig a nemzetspecifikusnak tekinthető mémek és a vizuo-verbális humor pragmatikai sajátosságait összegzi. A nyelvtudományi szekción belül fordításelmélettel Némety Alexandra (Selye János Egyetem) és Zolczer Péter (Selye János Egyetem) foglalkozik. Előbbi dolgozat a forrásszöveg és fordított szövegvariánsainak viszonyrendszerében az ekvivalencia mértékét kutatja, utóbbi írás pedig az audiovizuális fordítás – médiumváltásból is adódó – specifikus megoldásaira világít rá.

Agnieszka Barátka (Varsói Tudományegyetem) a lustaság szó konceptualizációját vizsgálja magyar anyanyelvű felhasználók körében, kitágítva az egyértelműnek hitt meghatározhatóság jelentéstartományait.

A teológiai szekción belül Zsizsmann Endre (Babeş-Bolyai Tudományegyetem) és Nemeshegyi-Horvát Anna (Károli Gáspár Református Egyetem) is a páli levelek szövegtartományában vizsgálódik. Míg Zsizsmann Endre a levelek indikatívuszt és imperatívuszt egyaránt használó szöveghelyeinek komplementer volta mellett érvel, Nemeshegyi-Horvát Anna pedig a büszkeség, góg és önfelmagasztalás Pálnál előforduló kifejezéseiből merít, megvilágítva az öntudatot megjelenítő páli nyelvhasználat retorikai aspektusait. Pócze István (Selye János Egyetem) a szenvedés értelmének keresztyén kontextusát a lelkigondozás gyakorlatában, Négyesi Zsolt (Selye János Egyetem) pedig az életvégi kérdéseket a keresztyén etika dimenziójában tárgyalja, érintve nemcsak az eutanázia, hanem az áldozathozatal és az önfeláldozás etikai megítélésének problémáját is. Szorosan kapcsolódik ehhez a gondolatkörhöz Nemeshegyi-Horvát György (Károli Gáspár Református Egyetem) angol nyelvű dolgozata is, mely a teodícea istentanáknak teoretikus érveit szembesíti a szenvedés realitásával C. S. Lewis életében. Takács Klaudia (Selye János Egye-

tem) tanulmánya is érzékeny kérdéseket vállal: a gender-jelenség teológiai szempontú kritikáját fogalmazza meg.

Szép számmal szerepelnek olyan munkák is a tanulmánykötetben, amelyek több tudományterület számára is hasznosítható meglátásokkal szolgálnak, illetve eleve diszciplináris határon állnak: Plonický Tamás (Selye János Egyetem) a Z generáció komáromi diákjainak olvasási szokásait vizsgáló dolgozatának nemcsak olvasásszociológiai, hanem oktatásmódszertani-pedagógiai aspektusai is vannak, akárcsak Szénási Lilla (Selye János Egyetem) írásának, aki a differenciált pedagógiai gyakorlat motivációnövelő szerepére összpontosít, szintén a Z generáció hitoktatásában. Tatainé Liktör Katalin (Károli Gáspár Református Egyetem) munkája ugyan a történettudományi szekcióban szerepel, ám Reményik Sándornak az I. világháborút követő otthonmaradása – a repatriálás választása helyett – vitathatatlan szerepet játszott az erdélyi irodalom kibontakozásában, így az irodalomtörténeti perspektívát is mozgósítja a tanulmány szerző. Szabó P. Katalin (Eötvös Loránd Tudományegyetem) irodalomtudományi szekcióban elhelyezett szövegének szintén vannak történeti vonatkozásai: Virág Benedek és Bődös Ferenc nemesi felkeléssel kapcsolatos költeményeiben a honfoglalás motívumának következetes szerepeltetését a dicső történeti tudat kontinuitását sugalló szerzői intencióval magyarázza.

Vrábel Tünde (Selye János Egyetem) irodalomtudományi és Kovács Enikő Hajnalka (Károli Gáspár Református Egyetem) teológiai tanulmánya strukturális kérdésekkel (is) foglalkozik. Vrábel Tünde Szepesi Csombor Márton *Udvari Schola* című művét exemplum-anyagának funkcionalitása szempontjából veszi górcső alá, Kovács Enikő Hajnalka pedig a *Zsoltárok Könyvének* kompozicionális felépítéséről értekezik irodalmi és kánonkritikai szempontokat is figyelembe véve.

A történettudományi szekció további tanulmányait rokonítja az a kutatói iránynyltság, amely eddig kevésbé tanulmányozott vagy a szintézisek holisztikus összefoglalásaiban kellő árnyaltsággal még nem rendelkező részproblémák, szegmensek alaposabb feltérképezése felé fordul: így Huiber Edit (Pécsi Tudományegyetem) Scarbantia történetének rekonstruálására vállalkozik a publikált s még publikálatlan dokumentációk összegzésével, Buják Gábor (Pécsi Tudományegyetem) a szepesi prépost különleges jogkörének magyarázatát a korábbi szakirodalomtól részben eltérő módon kísérli meg felvázolni, Kiss Márton (Pécsi Tudományegyetem) a Rákóczi-szabadságharc igazgatástörténetének regionális szempontú elemzését hajtja végre, Lovaš Eldina (Pécsi Tudományegyetem) egy mai horvátországi település, Csúza demográfiai jellemzőit tanulmányozza az első fennmaradt egyházi anyakönyvek alapján, Szuda Krisztina Eszter (Eötvös Loránd Tudományegyetem) pedig a két világháború közötti dél-alföldi szlovákság életét befolyásoló nemzetiségi törvények bemutatását célozza. Ezen tanulmányok mellett természetesen átfogó jellegű írás is szerepel a kötetben: Bognár Zsuzsannáé (Károli Gáspár Református Egyetem), aki a fellelhető statisztikai források, törvények és kormányrendeletek alapján a dualizmus kori Magyarország gyáriparának strukturális változásait követi nyomon.

Két dolgozat bemutatása maradt hátra. Csik György (Selye János Egyetem) elsősre talán szokatlannak tűnő kérdésfelvetéssel (Pátriárka vagy menedzser?) indított dolgozata a felelősségteljes közösségvezetés mai, modern és őszivetségi

mintájának párhuzamba állításából származó belátásokat tárgyalja. A tanulmánykötetet záró darab Erdős Mártoné (Károli Gáspár Református Egyetem), aki Kállay Miklóssal és Magyarország német megszállásával foglalkozik szubjektív hangú és markáns véleményt képviselő írásában. A munkához fűzött szerkesztői kiegészítés megjegyzi, hogy a közölt tanulmány kizárólag a szerző személyes álláspontját tükrözi. Ilyen értelemben gesztusértékű és szimbolikus is ez a záróakkord, mely egy tudományosan nyitott diszkurzus megvalósulását teszi így lehetővé.

Összességében elmondható, hogy bár nem tematikus gyűjteményről van szó, a kötet globális kohézióját a – szövegimmanens és kontextualizált szövegolvasatokat gyakran együtt, egyszerre valósító – gondolkodásmódok organikus egymásra vetülése biztosítja a párbeszéd nem lezáruló eseményében.